

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๒

ตามต้นด้วยเหตุผล

จิตที่พ้นไปแล้วนั้น ไม่มีกิเลสตัวใดมีอำนาจไปครอบงำจิตใจ ไปผูกมัดก่อกวน ทำลายจิตใจ ให้ได้รับความเดือดร้อนขุ่นเคือง เหมือนอย่างแต่ก่อนซึ่งมีกิเลสเต็มอยู่ภายในหัวใจ เพราะนั่นคอยแต่กระซิบกระซาบหลอกลวงเราทุก ๆ อากาของจิตที่แสดงออกมา ส่วนมากมีแต่เรื่องกลมายาของกิเลส เป็นผู้ผลักดันออกมาให้กระซิบกระซาบและเชื่อมันไปเรื่อย ๆ เลยกลายเป็นคนหลักลอย หาที่ยึดที่เกาะไม่ได้ เกิดความสำคัญไปต่าง ๆ นานา

ความสำคัญเหล่านี้เราเคยมีมาแล้วดั้งเดิม ตั้งแต่ยังไม่บวชมันก็มี บวชมาแล้วมันก็มี มาปฏิบัติว่ามีธรรมอันละเอียด มันก็ยังต้องมี เพราะมาปฏิบัติกิเลสก็มาด้วยแต่มันไม่ปฏิบัติ มันคอยมาทำลายเรา ทำลายงานของเรา เพราะฉะนั้นความสำคัญต่าง ๆ จึงมักเกิดขึ้นได้เสมอเวลาผลอสติ ให้มีความเข้มแข็ง

สิ่งใดที่พระพุทธเจ้าเห็นว่าเป็นภัย ให้เข้าใจอย่างถึงใจ ให้ทำความระมัดระวัง อย่ากล้าหาญในสิ่งที่ปราชญ์ทั้งหลายท่านกลัว ท่านให้ละ ท่านให้หลบหลีก นั่นชื่อว่าเดินตามครู ให้ทำลงไปเอามายกเป็นข้อเปรียบเทียบบวกลบคุณหารกันดูในเรื่องความคิดความปรุงของเรา ตั้งแต่รู้จักเพียงสภาพะมา ความคิดความปรุงต่าง ๆ มีอยู่เป็นประจำ ซึ่งร้อยทั้งร้อยคิดเรื่องโลกเรื่องสงสารทั้งนั้น เพราะอำนาจของกิเลสเป็นตัวการสำคัญ แล้วเราเคยได้ผลอย่างไร มีแต่มันหลอกให้รื่นเริงบันเทิงชั่วคราว แล้วโคกเศร้าเหงาหงอยฝังจมอยู่ภายในจิตใจ ไม่รู้จักเสื่อมคลายไปไหนเลย

เราเคยคิดเคยปรุงเคยสำคัญมันหมายมาแล้วตั้งแต่เป็นฆราวาส บัดนี้เราจะนำความคิดอันนี้หมุ่นตัวเข้ามาทางด้านธรรม ให้เป็นความคิดที่เป็นมรรคคือทางดำเนิน ทางแก้ไข เครื่องมือแก้ไข เครื่องมือถอดถอนกิเลส เครื่องมือปราบปรามกิเลสประเภทที่เคยอยู่

แห่ยก่อกวนอยู่ภายในใจเรามาเป็นเวลานาน ความคิดทั้งหมดเราพลิกมาให้เป็นเครื่องมือของธรรม ไม่ให้เป็นเครื่องมือของกิเลสเหมือนอย่างแต่ก่อน ต้องใช้ความฝืน

เราอย่าเสียดายเรื่องโลกเรื่องสงสาร อย่าเสียดายความขี้เกียจ อย่าเสียดายความอ่อนแอ อย่าเสียดายการหลับการนอน การพักผ่อนสบาย ๆ ตามอัธยาศัย มันไม่ใช่อัธยาศัยส่วนมากมันเป็นกิเลสทั้งนั้นแหละ โดยอาศัยคำว่าอัธยาศัยซึ่งเป็นความเคยชินกับปากว่าเฉย ๆ ถ้าหากว่าจะพักผ่อนตามอัธยาศัย เพราะความมุ่งมั่นภายในธรรมมีมาก อันนั้นก็ใช่อัธยาศัยได้ เพราะไม่พักไม่ได้

ส่วนมากไม่เป็นอย่างนั้น มันพักด้วยกิเลสก่อวน เอา ตามให้รู้เหตุรู้ผลของมัน มันคิดไปในแง่ใด เวลาเราจะตามเราให้ตาม คิดไปในแง่ใดเรื่องใด รูปใด เสียงใด กลิ่นใด รสประเภทใด ให้ค่อยๆ เชี่ยวชุกคั้นสิ่งนั้น ๆ ที่จิตไปเกาะเกี่ยวให้เห็นได้อย่างชัดเจนด้วยปัญญา จิตจะถอยตัวเข้ามาเอง ถ้าจิตได้รับการพร้อมด้วยเหตุด้วยผลในทางปัญญาแล้วจะฝืนสติปัญญาไปไม่ได้ นี่อุบายของปราชญ์ท่านเคยฝึกฝนอบรมท่านมาจนกระทั่งได้เป็นครูเป็นอาจารย์ เป็นแนวธรรมแนวทางสอนพวกเราทั้งหลาย โดยทางมรรค คือทางเหตุท่านเคยดำเนินอย่างนั้น

อย่าเสียดายความคิดที่เคยเป็นมาซึ่งไม่เกิดประโยชน์อะไร มีแต่โทษล้วน ๆ เวลาจิตมันคิดถึงเรื่องอันใดก็ให้ใช้สติปัญญา ตามต้อนมันด้วยเหตุผลให้เป็นที่เข้าใจ เมื่อจิตใจได้เข้าใจแล้วก็ต้องหดตัวเข้ามา ไม่ฝืน นี่ถ้าเราจะตามต้อนด้วยปัญญาก็ให้ต้อนอย่างนี้ เวลาจะให้เข้าสู่ความสงบโดยทางสมาธิดังที่ท่านกล่าวไว้ในตำรับตำราที่สงบด้วยบทธรรมหรือด้วยคำปริกรรม หรือการกำหนดอย่างใดก็ตาม คือถ้าจิตมีความสงบเป็นพื้นฐานของตัวแล้ว ก็ไม่จำเป็นกับคำปริกรรมเสมอไป คำปริกรรมนี้เพื่อเป็นการตั้งรากตั้งฐานของความสงบ ให้เกิดขึ้นได้ด้วยคำปริกรรม

เมื่อจิตใจมีความสงบเยือกเย็นเป็นฐานแห่งสมาธิอยู่ในจิตใจแล้ว กำหนดลงเมื่อไร ก็รู้ได้อย่างชัดๆ ว่านี่คือจิต รู้ได้อย่างชัดๆ ว่านี่คือจิต อันเป็นความสงบอยู่โดยลำพังตัวเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นเราต้องการจะเข้าสู่ความสงบ เราก็จ่อเข้าไปตรงนั้นเลย จ่อลงไป

ตรงนั้น ความคิดความปรุงทั้งหลายก็ระงับไป ๆ ก็เหลือตั้งแต่ความรู้ที่สงบนั้น เย็นอยู่ใน
ภายในจิต นั้นเรียกว่าสมาธิคือความสงบ ให้สงบอย่างนั้น

เวลาจะใช้สติปัญญาตามต่อนจิตให้เข้าสู่ความสงบได้มันมีเป็นบางครั้ง เช่น
ทุกขเวทนาเกิดขึ้นมาก แม้จะมีฐานสมาธิอยู่ก็ตามนะ เพียงเราจะกำหนดฐานสมาธิ
บังคับเวทนาทั้งหลายนี้ไม่พอ กำลังไม่พอ จึงต้องใช้ปัญญาออกค้ำยันชูกำลังหาความ
จริงของอาการนั้น ๆ ที่เราสำคัญไปต่าง ๆ ว่ามันเป็นทุกข์อย่างนั้น เป็นทุกข์อย่างนี้
อวัยวะส่วนนั้นเป็นทุกข์ ส่วนนี้เป็นทุกข์ จิตใจเกิดความกระวนกระวายขึ้นมา นี่เป็น
สมุทัยขึ้นมาแล้ว เพราะความสำคัญ นี้เราต้องคิดค้นด้วยปัญญา

แยกแยะออกให้เห็นอย่างชัดเจนไม่ต้องมุ่งไม่ต้องอยาก ให้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นภายใน
ร่างกายส่วนใดก็ตาม หายไปเฉย ๆ ด้วยความอยากของตน ถ้าหากจะหายไปจะสงบลง
ไปก็ให้มันหายไป หรือมันสงบตัวเองไปด้วยอำนาจของปัญญา นี่เป็นของสำคัญ นี่จึงถูก
กับหลักสังขารม ความอยาก อยากเท่าไรก็ยิ่งเพิ่มความรุนแรงของทุกขเวทนามากขึ้น
เพราะความอยากนั้นก็เป็นที่เลวอยู่แล้ว

ท่านว่า ตัณหา คือ ความบงการ ไม่บงการมันจะอยากยังงี้ มันบงการอยู่ตลอดเวลา
เวลา ต้องการให้เป็นไปตามใจตนเอง เมื่อไม่เป็นไปตามก็เป็นกองทุกข์ขึ้นมา เพิ่มเข้า
มาอีก ทั้งทุกข์ทางใจ ทั้งทุกข์ทางร่างกาย ทั้งสองอย่างได้เป็นไฟขึ้นเผาตัวเองแล้วตั้งตัว
ไม่อยู่ ล้มระเนระนาดไม่สงสัย

เวลาเราจะใช้ทางปัญญาเพื่อให้จิตสงบตัว หรือแยกแยะกันออกจากอาการที่มันสำคัญ
ต่าง ๆ เช่น หนึ่งเป็นทุกข์ เนื้อเป็นทุกข์ เอ็นเป็นทุกข์ กระดูกส่วนนั้นส่วนนี้เป็นทุกข์ มัน
หากมีส่วนใดส่วนหนึ่งที่มีความทุกข์มากต่างกันให้อวัยวะส่วนต่าง ๆ แม้ที่สุดเพียง
กระดูกอย่างนี้มันก็ไม่ได้ไปเจ็บทุกแห่งทุกมุม ทุกชิ้นทุกอัน มันจะเจ็บส่วนใดส่วนหนึ่งที่
หนักมากกว่ากัน นั่นละจุดนั้นละเป็นจุดที่เราจะต้องพิจารณาด้วยปัญญา

เวทนามันเกิดขึ้นมามันมีรูปมีลักษณะอย่างไร สีสนวรรณะอย่างไร มันไม่มี กระดูกยังมี
รูปมีร่างมีลักษณะ มีสีสนวรรณะ นี่เวลาแยก จิตมีอะไร ก็มีแต่รู้เท่านั้น เวลาพิจารณา
สิ่งใดให้เป็นสิ่งนั้นจริง ๆ ไม่ให้สติเผลอไปจากงานนั้น ๆ ทุกข์มากเท่าไรสติยิ่งหม่นตัว

ปัญญายิ่งหม่นมืด สติยิ่งจ่อเอาเป็นเอาตายเข้าว่ากันเลยเพื่อความรู้จริงเห็นจริง ไม่ตั้ง
ความอยากอย่างอื่น นอกจากมีความอยากรู้อยากเห็นความจริง ที่ปรากฏขึ้นในตัวนี้
เกิดขึ้นจากสังขารนี้ หรือว่าสติปัญญา ๔ ไม่ตั้งความปรารถนา ไม่ตั้งความหมาย ไม่
เป็นกังวลกับความที่เวทนาจะหายไปหรือไม่หายไป แต่มีความจดจ่อต่อเรื่องกันอยู่
เสมอด้วยสติ โดยการพิจารณาอาการนั้น ๆ ให้สืบเนื่องกันไป

สมมติว่าพิจารณากระดูก ก็ดูกระดูกให้ชัดเจน เอาให้เห็นว่ากระดูกนี้หรือที่เป็นทุกข์ ถ้า
กระดูกเป็นทุกข์จริง ๆ กระดูกที่ถึงเคลื่อนอยู่ตามถนนหนทาง กระดูกหมา กระดูกสัตว์
ต่าง ๆ ทำไมไม่เห็นมันบ่นว่ามันเป็นทุกข์ ถ้ากระดูกเป็นทุกข์อยู่ที่ไหนมันก็ต้องแสดง
ความทุกข์ของมันอยู่ตลอดเวลา นี่ไม่ปรากฏ ถ้าหากว่ากระดูกเป็นทุกข์เวลาทุกข์ดับไป
กระดูกต้องดับไปด้วย เพราะมันเป็นอันเดียวกับทุกข์ แต่เวลาทุกข์ดับไปมันก็ไม่เห็นดับ
ไป ในขณะที่เราไม่นั่ง ภาวนานาน ๆ พอทุกข์จะเกิดขึ้นมาก ๆ มันก็ไม่เห็นปรากฏเป็น
ทุกข์ทั้งๆ ที่กระดูกก็มีอยู่แล้ว แต่เป็นเพราะเรานั่งมากมันขัดต่อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
มันก็เกิดทุกข์เวทนาขึ้นมา เวทนาจึงเป็นอันหนึ่งต่างหาก ไม่ใช่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
กับกระดูก แยกดูให้เห็นชัดเจน

เวลากำหนดดูเวทนาที่เป็นทุกข์ แสดงความทุกข์ ก็ให้กำหนดดูให้ชัด เวทนานี้เป็นอะไร
มันบอกมันเป็นเวทนาใหม่ ได้มีความหมายในตัวของมันใหม่ว่ามันเป็นเวทนา และมันมี
ความหมายกับเราใหม่ว่ามันให้ทุกข์แก่เรา มันก็ไม่เห็นมีความหมายอะไร ดูเวทนาจึงดู
ชัด ๆ จนกระทั่งสักแต่ว่าเท่านั้นด้วยปัญญา ดูกระดูกก็สักแต่ว่า จะดูอาการใดก็มีสัก
แต่ว่า ใครเป็นคนไปสำคัญมันหมายหลอกเจ้าของให้เกิดความทุกข์ แยกทั้งหนัง เนื้อ
เอ็น กระดูก แล้วยังแยกทั้งกองทุกข์อีก แยกทั้งจิต แยกทั้งขันธเป็นเพราะเหตุไร

ค้นหาสาเหตุจนได้ความชัดเจน จิตใจก็หดตัวเข้ามา ความสำคัญมันหมายความว่าส่วนนั้น
เป็นทุกข์ส่วนนี้เป็นทุกข์ เช่น หนังเป็นทุกข์ เนื้อเป็นทุกข์ เอ็นกระดูกเป็นทุกข์ มันก็หมด
ความหมายไป เพราะมันไม่ใช่ทุกข์ หนังก็บอกว่าหนังอยู่แล้วมันเป็นทุกข์อะไร มันเป็น
หนังไม่ใช่เป็นทุกข์ กระดูกก็เป็นกระดูกอยู่แล้วไม่ใช่ทุกข์ มันเป็นกระดูก มันใช่กระดูก
มันไม่ใช่ทุกข์ เอ็นก็เป็นเอ็นไม่ใช่เป็นทุกข์

ทุกข์เป็นทุกข์ เอ็นเป็นเอ็น อวัยวะส่วนต่าง ๆ เป็นของใครของเรา ที่ใครที่เรายู่อย่างนั้น มันไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์จึงไม่ใช่สิ่งเหล่านั้น สิ่งเหล่านั้นจึงไม่ใช่ทุกข์ จิตก็ไม่ใช่ทุกข์ ถ้าหากว่า จิตเป็นทุกข์ อากาเรเหล่านั้นดับไป ทุกข์ก็ต้องดับไปด้วย ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นมาแล้วดับไป ทุกข์ก็ต้องดับไปด้วย แต่นี้ทุกข์ดับไป แต่ใจไม่เห็นดับไปด้วยนี่นะ ทุกข์เกิดขึ้นใจก็รู้ ทุกข์ ตั้งอยู่ใจก็รู้ มีทุกข์มากน้อยใจก็รู้ ทุกข์ดับไปใจก็รู้

ดูให้ชัดทั้งจิตด้วย ดูให้ชัดทั้งเวทนาด้วย ว่ามันเกิดขึ้นส่วนใดมากน้อยก็ตามมันก็คือ เวทนา มันไม่ใช่อื่นใด ไม่มีความหมายในตัวเอง และไม่มีมีความหมายกับสิ่งอื่นใด เช่นมามีความหมายต่อจิตใจของเราว่ามันมาให้ทุกข์แก่ใจเรา มันก็ไม่มีมีความหมาย แต่ใจเราไปหมายต่างหาก ตัวใจนี้เป็นสำคัญ เมื่อแยกแยะให้เห็นชัดเจนแล้วย้อนเข้ามาดู ใจใจมีแต่รู้ ๆ มันก็ไม่ใช่ตัวเวทนามันตัวรู้ แยกแยะกันไปแยกแยะกันมา เข้าใจชัดเข้าใจ ๆ ที่นี้ทุกขเวทนาเป็นต้น มันก็สักแต่ว่าเป็นความจริงของมัน นั่นท่านว่ากายเวทนา สักแต่ว่าเวทนา

นั่นท่านพิจารณาถึงความจริงแล้วก็สักแต่ว่าเท่านั้น กายก็สักแต่ว่ากาย อวัยวะส่วนต่าง ๆ สักแต่ว่าเท่านั้น จิตก็สักแต่ว่า ต่างอันต่างจริง เมื่อต่างอันต่างจริงด้วยปัญญาอย่างนี้ จิตก็แยกตัว จิตก็เป็นความจริงของจิต กายก็เป็นความจริงของกาย เวทนามีความจริงของเวทนา ไม่กระทบกระทั่งกัน จิตใจก็มีความอาจหาญภายในจิต ทั้ง ๆ ที่ ทุกขเวทนามันไม่ได้ดับไปก็ตาม แต่ก็เหมือนอย่างเขาก่อองไฟไว้โน้น เงามองเห็นกองไฟมันจะส่งเปลวขึ้นจรดเมฆก็ตาม แต่เราไม่ได้เข้าไปอยู่ในกองไฟ ก็สนุกดูไฟได้อย่างสบาย ไม่สามารถจะมาแผดเผาเราได้ ทุกขเวทนาทั้งหลายไม่สามารถที่จะมาแผดเผาจิตใจได้ เพราะจิตไม่หลงไม่เอื่อมไม่ยี้ด พอที่จะให้ทุกขเวทนามากระทบกระทั่งอยู่ เผาตนเองให้เดือดร้อน นี่การพิจารณาทางด้านปัญญา

เอา เราจะแยกไปทางเรื่อง อสุภะอสุภัง อันนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญมาก การแก้โรคนี้ คือ อสุภะอสุภังนี้สำคัญมาก จะพิจารณารูปนอกก็ตาม รูปในคือรูปตัวของเราเองก็ตาม ให้พิจารณาถึงฐานแห่งอสุภะอสุภัง ซึ่งมันเต็มอยู่แล้ว นับตั้งแต่ผิวหนังเข้าไป ผิวหนังก็ชี้ ไคลยังไงละ นั่นมีชี้อยู่ทั้งนั้น อสุภะอสุภัง เข้าไป ๆ ที่ตรงไหน ๆ ทุกชิ้นทุกอันแห่งอวัยวะ เต็มไปด้วยอสุภะอสุภังทั้งหมด เราไม่ยอมรับความจริงเฉย ๆ จิตใจของเรามันดี้อด้าน

เพราะฉะนั้นจึงต้องทนแบกหามกองทุกข์ ที่เกิดขึ้นจากอุปาทาน ความรักความสงวนตัว ด้วยอำนาจของกิเลส มันจึงโงยแต่ทุกข์ขึ้นมาเผาผลาญตัวเองเสมอ นี่คือการฝืนธรรมชาติ ฝืนคติธรรมดา ฝืนความจริง ความจริงแล้วจะแยกพิจารณาอสุภะ มันก็หมดทั้งร่างนี้แหละ ยิ่งร่างกายของเรายังมีส่วนผสมมากมายไม่ว่าอาหารการบริโภคมาจากอาหารประเภทใด ๆ รวมตัวเข้าไปอยู่ในที่แห่งเดียวกันนี้หมด เป็นกองอสุภะอสุภัง กองปฏิญกุลโสโครกเต็มหมดในตัวนี้ กระจายออกไปทางไหน ๆ ก็เป็นของปฏิญกุลทั้งหมด เหงื่อตกออกมาก็เป็นของปฏิญกุลเพราะภายในเป็นของปฏิญกุล ดูให้ชัดเจนอย่างนั้น ก็ครั้งก็หนดูด้วยปัญญา

เราอย่าไปนับครั้งนับหนให้ดูชัดเจนด้วยปัญญา เห็นชัดเจนครั้งนี้ครั้งนั้น เห็นหลายครั้งหลายหน มีความอาภาภูษณ์ขึ้นมาโดยลำดับ ๆ นี้ชื่อว่าเห็นความจริงเพราะเรียนความจริง ความจำเราจำมาได้แล้วทุกรูปทุกนามตั้งแต่ขณะที่บวช ว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ อุปัชฌาย์อาจารย์ท่านสอนกรรมฐานคืองานที่พระเราจะต้องทำ อันเป็นงานเหมาะสมถูกต้องอย่างยิ่งกับพระ

ท่านสอนให้ทราบเรื่องงานว่าอะไร เกสาคืออะไร โลมาคืออะไร ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ ้นแหละจะคืออะไร ก็คือ ผม ขน เล็บ หน้ ้นแหละท่านให้พิจารณา การพิจารณาคือการทำงาน การจำมา เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจนี่คือจำชื่อของงานแต่ละชิ้น ๆ แล้วให้ไปทำด้วยความแยบคายดังที่กล่าวมานี้ พิจารณาย้อนหน้าย้อนหลัง อนุโลมปฏิโลม ท่านจึงว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ทันตา นขา โลมา เกสา ้น ย้อนหน้าย้อนหลัง ตลบทบทวนด้วยสติปัญญา ไม่สั๊กแต่ว่าย้อนเฉย ๆ นะ สติปัญญาต้องตามไปโดยลำดับ ความเข้าใจซึ่งไปตามลำดับ ๆ ของแต่ละอาการ

เราจะพิจารณาเพียงอาการใดก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องว่าไปหมดทั้งกรรมฐาน ๕ มันหากกระจายกันไปเอง ถ้ามีสติ ถ้ามีปัญญาเป็นเครื่องวิพากษ์วิจารณ์คลี่คลายแล้ว มันจะทราบตลอดทั่วถึงในอวัยวะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในร่างกายของเรานี้ว่าเป็นความจริงเหมือนกันหมด นี้เรียกว่าโลกวิทูอันหนึ่ง คือรู้แจ้งโลกแห่งชั้นนธ์ของเราเอง มันเหมือนกันหมด อาการใดก็ตาม พุดถึงเรื่องปฏิญกุล ก็เต็มไปด้วยปฏิญกุล ถ้าพุดถึงเรื่องธาตุก็สั๊กแต่ว่าธาตุ จกขุธาตุ รูปธาตุ จกขุวิญญาณธาตุ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็สั๊กแต่ว่าธาตุ ๆ ไปเสีย

รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ก็สักแต่ว่าธาตุ ๆ ไปเสีย รวมแล้วก็คือกอง **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** หนีไปจากธรรมทั้งสามประเภทซึ่งครอบโลกธาตุนี้ไปไม่ได้ พิจารณาให้จริงจัง

เราอย่าเสียตายอะไร ยิ่งกว่าเสียตายความพันทุกข์ เวลานี้เราอยู่ในกองทุกข์อยู่แล้วไม่บกพร่อง ความสมบูรณ์ภายในตัวของเราก็คือกองทุกข์ ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เราสงสัยอะไรเวลานี้ เราจะพยายามตะเกียกตะกายออกจากกองทุกข์ซึ่งมีอยู่ในตอนนี้ ทำไมเราเสียตาย ถ้าเราเสียตายเรื่องโลกก็คือเสียตายเรื่องกองทุกข์ อยากแบกหามทุกข์ต่อไป ก็แสดงว่าเราไม่ต้องการมรรคผลนิพพาน คือ ความพันทุกข์ไปโดยลำดับ แล้วให้เราถามตัวเองให้ดี

สติปัญญาให้นำมาใช้ อย่าอยู่อันตู่เฉย ๆ ไม่เกิดประโยชน์ พระพุทธเจ้าไม่ใช่คนโง่ จอมปราชญ์ความฉลาดแหลมคมทุกแง่ทุกมุมในไตรโลกธาตุนี้ ด้วยพระปัญญาสามารถพระองค์ทรงทราบหมดก็คือพระพุทธเจ้านั้นแหละจอมปราชญ์ ถ้าเราไม่ได้รู้กว้างขวางอย่างนั้น ก็ขอให้รู้รอบในธาตุในชั้นนี้ กับสิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับเรา ตามกับรูปมาเกี่ยวข้องกับมันเป็นยังไง เราปรุกว่ายังไง ปรุกว่ารูปมันเป็นยังไงมันถึงเกิดเป็นภาพขึ้นมา เป็นอารมณ์ภายในจิตใจ เรียกว่า ธรรมารมณฺ์ เอมาคำรุ่นคิดอยู่ภายในจิตใจ

ในขณะที่เราไปเห็นรูปไปเจอรูปเพียงขณะเดียวเท่านั้น เอมาคำรุ่นคิดอยู่ทั้งวันมันคิดได้ นี่มันเอาอารมณ์มาจากที่เห็นครู่เดียว สิ่งนั้นไม่ทราบอยู่ไหนหายไปไหนแล้ว แต่อารมณ์นี้ไม่หาย มันเกิดขึ้นจากใจ เราหลงอารมณ์ของเรา มโนภาพมันหลอกตัวเอง เหมือนลึงส่องหน้าตัวเองในหน้ากระจกนั้นแหละ ดูตัวเองในหน้ากระจกเลยต่อกระจกเสียจนแหล็ก เข้าใจว่าลึงตัวหนึ่งอยู่ข้างนั้น เงากับตัวเองเลยกลายเป็นคู่ต่อสู้กันไป ลึงก็ชกต่อหน้ากระจก ลึงตัวนั้นพอตัวนี้โดดตัวนั้นก็โดดก็ผาง ๆ โดดคือโดดใส่หน้ากระจก

กาตะกระจกเราก็เห็น เตะอยู่ทั้งวัน มันเข้าใจว่าเป็นกาอีกตัวหนึ่ง พอตัวนี้จ้องเงามันก็จ้อง พอเตะเงานั้นตัวนั้นก็เตะ เลยจะตาย นี้อยู่วัดหนองสวรรค์อันนี้ เตะอยู่ ๒ วันไม่ไปหากินอะไรเลย แต่ลึงนี้มีแต่เพื่อนฝูงเล่าให้ฟัง ลึงก็เหมือนกันว่าเงา เอมกระจกให้ดู โอ๊ย ทำท่าซึ่งขังตึงตึง พอเห็นเงาหน้ากระจก นีเราก็อเหมือนกัน ก็เหมือนลึงตัวหนึ่งแหละเราเวลานี้นะ

ถ้าพูดถึงเรื่องตัวของเราก็เหมือนลิง ใจของเรากับอารมณ์ ที่เกิดขึ้นภายในจิต มโนภาพ มันก็เหมือนเงาของลิง เงาของใจ เงาของลิง มันหลงเงาเจ้าของ ประจักษ์ขึ้นมาอย่างไม่หยุดยั้ง ไม่เห็นโทษแห่งความประจักษ์ของตน ไม่เห็นโทษแห่งภาพที่เกิดขึ้นมาจากจิตแล้วหลอกจิตตัวเองทั้งวันทั้งคืน เพราะฉะนั้นจึงต้องพิจารณาภาพเหล่านั้น เรียกว่าพิจารณาให้รอบทั้งรูปทั้งตาเรา ถ้าพิจารณาให้เป็น อสุภะอสุภังก็อย่างที่ว่านี่

ขณะที่จะพิจารณาก็เอาให้จริงให้จัง อย่าให้มีงานอะไรมาทวน มีงานเดี๋ยวนี้เท่านั้น ไม่ต้องคิดถึงเวลาเวลานาทีโมงอะไรเลย ก็เลยมันไม่เคยมีเวลาลำเวลา มันเหยียบหัวใจคนอยู่ตลอดเวลา เวลาเราจะทำภาวนาทำไมจึงต้องหาเวลาลำเวลา มันทันกับกิเลสหรือถ้าเป็นอย่างนั้น ไม่ทัน มันต้องสู้ไม่ถอย ถ้าจะให้จิตสงบแบบสมาธิก็อย่างที่ว่านั้น จิตสงบด้วยการพิจารณาอย่างนี้ก็ได้ดังที่ได้อธิบายมานี้

จิตสงบได้ ๒ ทาง แต่สงบจากการพิจารณาแล้วเข้าไปสงบนี้ มีความอาภาหุญมากแล้ว เป็นการถอดถอนกิเลสไปในตัวด้วยเพราะปัญญา เพียงสมาธินี้เป็นแต่เพียงว่าระล่อมกิเลสเข้ามารวมตัว ถ้าหากว่าเราไม่ใช่ปัญญากิเลสก็เข้ามาหมักหมมอยู่ในจิตใจ แล้วก็แผ่กระจายออกไปได้อีก ด้วยเหตุนี้ปัญญาจึงเป็นของสำคัญมาก **ปัญญาปริภาวิต จิตต์ สมมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ** จิตอันปัญญาอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอันสงส์มาก จิตจะบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญาแปลให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยนี้เลย จะผ่องใสไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งถึงขั้นบริสุทธิ์วิมุตติพระนิพพานได้ เพราะปัญญา เอาให้เห็นชัด ๆ นี่

สมาธิปริภาวิตา ปัญญา มหปุผลา โหติ มหานิสฺสา ปัญญาจะมีความฉลาดแหลมคมมีพลังต้องอาศัยความสงบเป็นเครื่องหนุน จิตที่มีความสงบด้วยอ้อมอิมตัวไม่หิวโหยกับอารมณ์ พาทำงานประเภทใดก็ได้สะดวกสบายไม่เกล่เกล่ นั้นเรื่องสมาธิจึงเป็นของสำคัญสำหรับจิตที่จะต้องพิจารณา ปัญญา ถ้าจิตมีความหิวโหยหาความสงบไม่ได้เลย เราจะไปพิจารณาให้เป็นปัญญา มันกลายเป็นสัญญาอารมณ์ไปหมด

ด้วยเหตุนี้จึงต้องอบรมจิตให้มีความสงบ เรียกว่าอ้อมตัวในความสงบ แล้วพาทำงานด้วยการค้ำยเชื้อขุดค้นในสภาวะธรรมทั้งหลาย มันก็ทำตามหน้าที่ ทำตามคำสั่ง แล้วก็รู้แจ้งเห็นจริงไปโดยลำดับ ๆ จากนั้นก็เป็น **ปัญญาปริภาวิต จิตต์** นะซึ่งจะไปไหน ไม่

นอกเหนือไปจากนี้ ให้ถือหลักนี้เป็นเกณฑ์ การฆ่ากิเลสการทำลายกิเลสให้ถือหลักนี้เป็นเกณฑ์ เราอย่าไปหาเอาเหตุเอาผลนอกโลกนอกสงสารซึ่งนอกเหนือจากกรรมของพระพุทธเจ้าไป จะไม่พบสิ่งที่พึงใจ ให้กำหนดลงตรงนี้ เอาให้กล้าหาญชาญชัย

เราเป็นนักรบจะตามเสด็จพระพุทธเจ้า ให้เห็นกิเลสทุกประเภทที่อยู่ภายในจิต และเกิดขึ้นในจิตนี้ว่าเป็นภัยทุกประเภทไป ด้วยความมีสติด้วยความมีปัญญาตามต่อกันเสมอ เราอย่าหลงกลมาฆาของโลกลอกไปอีกทางหนึ่ง หลอกไปทางหนึ่ง จมูกหลอกไปทางหนึ่ง ลิ้น ภายหลอกไปแต่ละอย่าง ๆ หลอกไปเรื่อย ๆ ใจก็หลอกทางมโนภาพโดยอาศัย ทาง ตา หู จมูก ลิ้น ภาย ได้สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งนั้น ๆ มาแล้วก็เข้ามาเป็นอารมณ์ฝังใจครุ่นคิดขึ้นมา ๆ เผาตนอนอยู่ตลอดเวลา ท่านเรียกว่าธรรมารมณ์คือ ความสัมผัสอารมณ์ที่เคยเห็นมาแล้ว มีรูป รส กลิ่น เสียง เป็นต้น เอาเข้ามาเป็นอุปาทานอยู่ในจิตใจใจ แล้วก็มาเป็นมโนภาพหลอกตัวเอง

เราหลงเงาตื่นเงาอยู่ทั้งวันทั้งคืนไม่ทราบหรือ เข้าพิจารณาไปซิ เมื่อถึงขั้นจะรู้แล้วปิดไม่อยู่ รู้เป็นความจริง อ้อ ภาพนี้ก็เป็นเงาของจิตแท้ ๆ หลงบ้ำมันยังงี้ นี่เวลามันเข้าใจ มันถอนพับเลย ทีนี้มันจะหลอกมาอะไรได้เมื่อรู้เท่าทันจนถอดถอนหมดแล้ว รู้ทั้งตัวเหตุอะไรเป็นตัวสำคัญ ตัวจิตเป็นตัวเหตุสำคัญ หลอกออกเป็นภาพปรุงแต่งขึ้นเป็นภาพ ภาพหญิงภาพชาย ภาพสัตว์ ภาพบุคคล ภาพเรื่องราวต่าง ๆ มันปรุงขึ้นมา สติปัญญาไม่ทันก็หลงมันไปเรื่อย พอสติปัญญาทันปรุงพับดับพร้อม ดับพร้อม ๆ เราไม่เชื่อสิ่งอื่นใดเพราะมันปลอมทั้งนั้น เราเชื่อแต่เรื่องของปัญญา เรื่องของสติที่ปราบปรามกิเลสลงได้โดยลำดับ ปราบปรามจนกระทั่งถึงธรรมารมณ์ที่ว่านี้ให้ฉิบหายปนปีไปได้ นี่เรื่องของปัญญาเป็นอย่างนั้น

นี่ก็วิตกวิจารณ์กับหมู่เพื่อนจะทำไป สงสารก็ต้องมาประชุมเทศน์ให้ฟังเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่ผมตามธรรมดาแล้วไม่สะดวกธาตุขันธ์ มันเหนื่อยเพลียก็ต้องเทศน์ให้ฟัง ให้นำไปประพฤติปฏิบัติ ให้มีความอาจหาญชาญชัย

เวลานี้โลกกำลังร้อน ร้อนเป็นพื้นเป็นไฟเพราะโลกห่างไกลจากศีลจากธรรม ไม่สนใจกับศีลกับธรรม นอกจากนั้นยังเห็นศีลธรรมศาสนาเป็นข้าศึก เป็นสิ่งที่กีดขวางความเจริญของโลก โลกจึงเจริญไปด้วยความทุกข์ เห็นกงจักรเป็นดอกบัวไปหมด

ใครจะรู้จริงเห็นจริงยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า สอนความจริงให้แก่สัตว์โลกไม่มีใครสอนจริงยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ได้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ถ้าฟังคนมีกิเลสจะพูดไปเท่าไร ก็เป็นการฆ่าตน ๆ เหมือนชุกไม้ไฟ ชุกไม้ไฟเกิดขึ้นมามากน้อยทำลายแม่ของตัวเองให้ฉิบหายหมด ความรู้ที่เกิดขึ้นจากคนพาลกิเลสเต็มหัวใจ มันก็เผาตัวเองให้แหลกเหลวไปหมด หมด ไม่ได้มีความจริงอะไรอยู่กับความคิดนั้นเลย ส่วนธรรมพระพุทธเจ้านี้พูดตรงไหนจริงตรงนั้น สอนตรงไหนจริงตรงนั้น ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ท่านสอน ชื่อว่าจริงไปตามลำดับลำดับ ให้ยึดหลักนี้ให้ดี

อย่าลืมหิว อย่ามั่วสุเมเวลาฉันจังหันเสร็จแล้วมีอะไร ล้างบาตรเช็ดบาตรอะไรเรียบร้อย แล้วให้ต่างคนต่างแยกย้ายกันไป ผู้จะทำศาลาก็ทำอย่ามั่วสุเมคุยกันเรื่องนั้นเรื่องนี้ เรื่องไม่เห็นโทษเห็นภัย เรื่องความเพลิดเพลिनความลืมนื้อลืมหิว อย่านำมาใช้สำหรับนักบวชผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร อย่านำมาใช้ ให้เห็นภัยอยู่เสมอ แม้แต่การอยู่การกินก็ยังต้องเห็นภัย ฉันอะไรลงไปก็สึกแต่ว่าเท่านั้น พอบำบัดร่างกายให้มีความเป็นไปในวันหนึ่ง ๆ คือบำบัดธาตุขันธ์พอบำเพ็ญความ پاکเพียรได้ เราไม่ถือรสชาติอะไรจากอาหารนั้นว่าเป็นของสำคัญยิ่งกว่าธรรม เอาตรงนั้นซิ

ถ้าตื่นรสแล้วก็แสดงว่ารสนี้มีอำนาจเหนือธรรมเหยียบธรรม เวลาฉันจังหันก็ลืมหิว อย่าให้ลืมหิว ถึงฉันก็ไม่ให้ลืมหิว รสประเภทใดเข้ามารวมกันลงแล้วก็ผ่านลิ้นเข้าไป ทราบรสเปรี้ยวหวานเค็มเฉพาะลิ้นเท่านั้น พอผ่านลงไปแล้วก็เหมือนกันหมด ไปกองอยู่ในที่แห่งเดียว ไม่เห็นมีเรื่องประหลาดอะไร ก็พอยังชีวิตให้เป็นไปในวันหนึ่ง ๆ เพื่อบำเพ็ญสมณธรรมด้วยความสะดวกสบาย

การขบการฉันก็ให้กำหนดดูธาตุขันธ์ของตน เรื่องอย่างนี้เป็นอุบายวิธีของแต่ละท่าน ละคน ครูอาจารย์จะไปสอนไม่ได้ ไม่จัดว่าเป็นคำสอน นอกจากเป็นคำบอกเล่า หรือเป็นอุบายวิธีการฝึกฝนอบรมตนเองด้วยประการต่าง ๆ ให้ทราบเท่านั้น เป็นอุบายวิธี

การพูดวิธีการฝึกฝนอบรมตนเองด้วยอาการต่าง ๆ ให้ทราบเท่านั้น ท่านผู้ใดมีจิตนิสัย
ในทางไหนต้องสังเกตตัวเอง เพราะเราเป็นนักปฏิบัติสังเกตพอได้ การกินการหลับการ
นอนการใช้การสอยให้เป็นเรื่องของตัวเอง

ฉันจึงหันอยู่ก็ให้มีจิตปฏิบัติอยู่กับธรรม พัวพันอยู่กับธรรมเสมอ อย่าให้มันเพลิดเพลिन
รื่นเริง หลงรสหลงชาติไปเรื่อย ๆ เลยไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เห็นลึ้นดีกว่าธรรม ให้ลึ้นให้
ปากแข็งธรรม เหยียบย่ำทำลายธรรมคือคนล้มตัว อย่าให้เป็นอย่างนั้น

สมัยครั้งพระพุทธเจ้าจึงปรากฏท่านผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายที่เป็นพระ สำเร็จมรรคผล
นิพพานเอาเสียมากมายก่ายกอง ก็เพราะมีแต่ผู้มุ่งมรรคผลนิพพาน ปฏิบัติก็ปฏิบัติเพื่อ
มรรคผลนิพพานทั้งนั้นทำไมจะไม่เจอ มุ่งสิ่งใดสนใจกับสิ่งใด ทำงานเพื่อสิ่งใดผลจะ
ต้องตามสนอง ผลคือสิ่งนั้น สิ่งนั้นจะต้องตามสนองจนได้ ไม่หนีจากเหตุคือการกระทำ
นี้ไปได้เลย

แล้วทำไมทุกวันนี้ จึงไม่เป็นอย่างนั้นได้ก็เพราะความรู้ความเห็น ความเป็นไปในทาง
ด้านจิตใจมันไม่ได้เข้าร่องรอยของธรรม นอกจากเป็นข้าศึกต่อธรรมเสียด้วยซ้ำไป แล้ว
เราจะเอามรรคผลนิพพานที่ไหนมา ถ้าเราตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามหลักสวางกชาติ
ธรรมที่ท่านตรัสไว้ชอบแล้วนี้เท่านั้น มันก็ไม่มีปัญหาอะไร เรื่องมรรคผลนิพพานจะรู้ขึ้น
ในตัวของเราเองไม่รู้ที่ไหน เพราะกิเลสอยู่ที่นี้ การปราบกิเลสก็ปราบที่ใจนี้ไม่ได้ปราบ
ที่อื่นที่ใดสถานที่โน่นที่นี้ ดินฟ้าอากาศ ปราบลงที่ใจ

กิเลสระคะตณหามันเกิดก็เกิดอยู่ที่ใจ การปราบสิ่งเหล่านี้ก็ปราบลงที่ใจด้วยสติปัญญา
ศรัทธาความเพียรนี้ เมื่อสิ่งเหล่านี้ค่อยด้อยลงไป ๆ ลดน้อยลงไปโดยลำดับความสุขก็มี
ช่องทาง ความสงบก็มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้เรื่อยๆ นี่ก็เป็นผลให้เราทราบถึงความสงบ
กับความสุขมาตาม ๆ กัน สงบมากสุขมาก สงบเต็มที่ก็สุขเต็มที่ จนถึงขั้น **นตฺถิ สนฺติป
ริ สุขํ** คือความสงบจากกิเลสทั้งปวงไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่ภายในจิตใจแล้ว ไม่มีความสุข
อื่นใดจะเสมอเลย นั่นเป็นความสุขอันราบคาบ สงบในขั้นพระนิพพานหรือสงบในขั้น
จิตตวิสุทธิ สงบขั้นสมาธิเป็นอีกประเภทหนึ่งเหล่านี้ออกจากสติปัญญาที่เป็นเครื่อง

ปราบปรามกิเลส ซึ่งมีอยู่ในหัวใจ ปราบปรามลงที่น้อยกว่าไปสนใจกับที่อื่นใดให้หนักยิ่งกว่านี้

ไปอยู่สถานที่ใดก็ตาม ให้ถือจุดนี้เป็นจุดทำงาน เป็นข้าศึก เอาให้จริงให้จังแล้วผลจะไม่ต้องถามใคร จะเกิดที่นี้ นี่ละครั้งพุทธกาลกับสมัยปัจจุบันต่างกัน ครั้งนั้นมีแต่ผู้มุ่งธรรม ความมุ่งมั่นต่อธรรมมีกำลังกล้า ความเพียรก็ต้องเป็นไปตาม เพียรก็เพียรเพื่อบรรลุธรรม เพื่อรู้จริงเห็นจริงในธรรม ผลก็คือความรู้เห็นจริงในธรรม จนกระทั่งทะลุปรุโปร่งไปหมด นอกเหนือไปจากความพากเพียรนี้ไม่ได้ ทุกวันนี้ไม่เป็นเช่นนั้น มันกลับตาลปัตรกันไปเลย เลยกลับเป็นพวกนักบวชพวกเราเสียเองเป็นผู้ทำลายศาสนาย่ำยีตีป่นไปหมด ไม่มีใครที่จะทำลายศาสนาได้ยิ่งกว่าพุทธบริษัท

เอาแค่นี้เสียก่อน